

A woman with blonde hair styled in a bun, wearing a vibrant red dress, is sitting on the floor and writing in a notebook. She is holding a pen and looking down at the page. The scene is lit with warm, golden light, creating a soft and focused atmosphere. The entire image is framed by a decorative orange border with a scalloped corner in the top left and bottom right.

SKRIV
SKRIV
SKRIV

Verktyg för författare
JORUN MODÉN

SKRIV SKRIV SKRIV

Verktyg för författare
JORUN MODÉN

BORTBYTING
FÖRLAG

INNEHÅLL

FÖRORD · 9

Så använder du den här boken 11 · Checklista för självstudier 13

1 SKRIV DIN EGEN BOK · 15

Fulskriv – din genväg till flöde 16 · Säg upp din inre kritiker 18 · Fyll idégarderoben 20 · Idéfas och brännpunkter 21 · Kreativ fas 23 · Gör en idéskiss 23 · Övningar 24

2 SKRIVTID OCH INSPIRATION · 27

Skriv allra först 28 · Skrivtid på tre B:n 29 · Miljö, mål och belöning 31 · Skrivkramp 33 · Skriv oavsett vad 37 · Övningar 37

3 DRAMATURGI · 39

Tre små ord med stor effekt 40 · Karaktär, mål och hinder 42 · Dramaormen 42 · Bästsäljarkurvor 46 · Komplexa och litterära berättelser 47 · Drama – ingen nyhet 55 · En missförstådd pyramid 56 · Planera – några praktiska knep 59 · Övningar 63

4 KARAKTÄRER · 66

Bli din karaktär 67 · Synergien mellan karaktär och berättelse 67 · Från yta till inre liv 68 · Första intrycket – allt annat än ytligt 69 · Personlighet och egenskaper 70 · Dynamiska mål 70 · Kontraster 71 · Hemligheter och prövningar 71 · Bagage – din karaktärs historia 72 · Intervjutricket 73 · Utvecklingskurvan – den inre dramaturgin 74 · Karaktärsskisser 75 · Igenkänning och oigenkänning 79 · Mörka karaktärer 80 · Stereotyper 81 · Att skapa ett persongalleri 82 · Vässa din känsla för perspektiv 85 · Du får absolut skriva en jag-roman 87 · Att fläta flera perspektiv 89

5 DIALOG · 94

Tempo och närvaro 95 · Dialoger där det bränns 96 · Fyra smarta frågor 98 · Fånga rösten 100 · Unga och gamla 101 · Slang och svordomar 102 · Nakna repliker 103 · Verktyg: Puls 104 · Snabbpsykologi för författare 108 · Träna dialoger i farten 108 · Att visa tankar 109 · Perspektivproblem i dialoger 111 · Sex myter om repliker 112 · Övningar 116

6 MILJÖER OCH BESKRIVNINGAR · 119

Att välja miljö 120 · Rekvisita: förstärk och kontrastera 121 · Symboler 122 · Detaljer och sprickor 124 · Skriv med alla sinnen 126 · Intryckens ordning 129 · Källforskning och minnen 129 · Miljöer du inte kan besöka 130 · Tagning! 130 · Övningar 131

7 SCENTEKNIK OCH KAPITEL · 134

Kapitel – en fraktal i dramat 135 · Dra in läsaren: Fyra magiska ord 136 · Syftet – det du siktar mot 138 · Cliffhangers 140 · Tillbakablickar och te 142 · Falsa tillbakablickar 145 · Transportsträckor 147 · Infodumpar och exposition 149 · Tempus och scenteknik 149 · Längd på kapitel 151 · Övningar 152

8 GESTALTNING · 154

Gestaltning – att visa i stället för att berätta 155 · Berätta och förklara 157 · Läsaren är med och räknar ut 158 · Ett trollspö för gestaltning 159 · Från berättande till gestaltning – några exempel 159 · Närvarons volymkontroll 161 · Blandformer 162 · Berättandets fördelar 163 · Checklista för förvirrade 163 · Skippa gestaltungslistor 164 · Suck ... nu igen! 165 · Känslor, adjektiv och adverb 165 · Övningar 166

9 STIL · 169

Vad är en bra stil? 170 · Rytmer och melodier 171 · Rikt ordförråd 173 · Metaforer och liknelser 174 · Klichéer 175 · En egen röst 176 · Höja och sänka drivet 177 · Korrekt språkdräkt 179 · Vässa stilen i blyxtfart 181 · Övningar 184

10 BERÄTTARTEKNIK · 186

Plantera och utlösa 187 · Skriv en klassiker – med berättarknep 189 · Nio berättarknep 190 · Gör en vändning 194 · Att skapa trovärdighet 196
Övningar 198

11 REDIGERING · 200

Konsten att utbyta konstruktiv kritik 200 · Redigeringsfas – i stället för redigeringsfasa 206 · Fallgropar i nybörjarmanus 212 · Så vet du om ditt manus är redo för en lektor 215 · Hur många ord ska det vara i en roman? 218 · Övningar 220

12 SKRIVANDET SOM KALL · 222

Om genre och litterär kvalitet – är boken bra? 223 · Världens äldsta virtuella verklighet 231 · Krishantering för kreativa 233 · Att skaffa författarskalle 236 · Kan alla bli författare? 238 · Övningar 239

APPENDIX · 242

Lästips 242 · Karaktärsblad 242

KÄLLFÖRTECKNING · 244

TACK · 248

FÖRORD

*Att skriva är inte bara att sätta ihop meningar,
utan ett sätt att skapa mening.*

Boken *Skriv Skriv Skriv* är den verktygslåda för författare jag själv skulle ha önskat mig innan jag blev utgiven, fylld med strategier och verktyg för att ta dig i mål med ditt skrivprojekt. Oavsett om du skriver för nöjes skull eller vill bli utgiven. Du som har gått mina författarkurser kommer att känna igen en hel del av tankegångarna och materialet. Jag vill rikta ett särskilt tack till alla elever som har lärt mig så mycket om skrivprocessen. Varje gång jag blivit utmanad att söka lösningar på ett problem har jag fått nya insikter. Ni har hjälpt mig att besjåla denna bok om skrivandets hantverk, behovet att utforska, och om upplevelsen av att drabbas av syrebrist när du inte får skriva.

Om jag skulle beskriva mig själv som en karaktär i en bok, skulle jag börja med att säga att jag är besatt av att skriva. Skrivandet är ett sätt att fördjupa sig i och dela med sig av livet: varje erfarenhet, död, misstag och passion kan återuppstå i nya skepnader i en bok. Jag har skrivit romaner, fackböcker och noveller under hela mitt liv. Redan i mina tidigaste barndomsminnen satt jag och ritade och skrev. I ungdomen ansåg jag att författare var ett av världens finaste yrken, och biblioteket

upplevde jag som ett tempel, vars dofter av bläck, papper och olika bindningar gav en föraning om all kunskap och alla världar som fanns samlade under ett och samma tak. Mitt första skrivjobb landade jag som fjortonåring när jag klev in på Länstidningen i Östersund iklädd en blyertsgrå trenchcoat som kändes alldeles för stor när jag stod inför chefredaktören. Det var i den åldern jag på allvar bestämde mig för att bli författare, och journalistiken verkade vara ett vettigt levebröd. Dessutom behövde jag hitta ett sätt att betala för mina ridlektioner.

Jag flyttade till Stockholm när jag var nitton och efter två års arbete uppfyllde jag drömmen att studera på Sorbonne i Paris. Min Parisvåning var precis så pittoresk som jag hade hoppats. Våning var kanske fel ord, jag bodde i ett vindsrum där toaletten i korridoren bestod av ett hål i golvet omgivet av en porslinsanläggning. Sju trappor upp med en svindlande utsikt över staden. Tack vare att jag är så tankspridd behövde jag ingen ytterligare motion än att springa i trapporna och gå ut och dansa om kvällarna. Ett par år senare smög jag i Tolkiens akademiska fotspår när jag letade böcker på University College London, och skrev uppsatser om modern och medeltida litteratur. När sista terminen var slut stod jag inför resultattavlan iförd nätstrumpbyxor och hårdrockströja och letade febrilt efter mitt namn utan att kunna hitta det. Var det kanske straffet för att jag hade varit sen med att återlämna en trave böcker till universitetsbiblioteket? Till slut upptäckte jag mitt namn, inramat bland några andra studenters, allra överst på examensväggen. Jag hade fått en *First Class Honours* och ett omnämnande på den åtråvärda *Dean's List*.

Efter ett par jobb på bokförlag i London var jag tillbaka i Sverige och undrade hur det kom sig att det verkade vara rätt vanligt att författare arbetade deltid som brevbärare. Jag tog anställning som språkkonsult och så småningom blev jag webbredaktör, vilket inte bara innebar att skapa innehåll utan också att campa på jobbet och delta i kickoffar på speedbåtar i skärgården. Undan för undan började jag inse hur knepigt det är att hinna med allt samtidigt. Jag skrev utkastet till min debutroman på lunchraster, stulna stunder och nätter. Det tog flera år att bli

klar med debutromanen *Samael*. Ingenting var så enkelt som jag hade trott som fjortonåring i trenchcoat, och allt verkade ta mycket längre tid. Nästan samtidigt blev jag klar med fackboken *Nära föräldrar* och båda böckerna blev utgivna medan jag jobbade som chefredaktör på en nätbaserad hälsotidning.

Författarkurs.se föddes 2011, när jag var hemma med mitt tredje barn efter att min senaste arbetsplats gått i konkurs. Jag träffade allt fler människor som berättade att de ville bli författare och fick en impuls att lära ut allt jag önskade att jag hade känt till innan jag blev utgiven: praktiska kunskaper, verktyg till skrivandet som snabbt ger insikt och resultat, och massor av inspiration. Författaren Margaret Atwood har sagt att varje människa har minst en bok inom sig och jag håller med, men de flesta böcker stannar på idéstadiet eller några få sidor. Min filosofi kring skrivandet handlar därför minst lika mycket om att skapa rutiner och ta sig vidare när motivationen tryter som att förstå dramaturgiska principer och utveckla en känsla för stil.

Fler och fler deltagare från tidigare kurser är vid det här laget utgivna författare. Sedan dess har jag fått hederspris för novellen *Socioterna*, och bland annat gett ut bestiariet *Vidunder* och romanen *Embla: Om du ändå levde nu*. Vid det här laget vet jag också att jag är hyperlektiker och neurodivergent, vilket i mitt fall också innebär en överkänslighet inför dramaturgiska mönster och stavning, och gör mig outtröttlig när det gäller efterforskningar. När du läser detta är jag sannolikt sysselsatt med att förverkliga både andra författares skrivardrömmar och mina egna. Det här är en av dem.

Så använder du den här boken

Den här boken är tänkt att vara en inspirationskälla för författare, eller ett komplement till en författarkurs, men kan också användas till självstudier. Om du har gått en författarkurs hos mig kommer du att känna igen delar av teorimaterialet, men här finns också nyskrivna

guider, exempel och övningar. De flesta av exemplen är hämtade från tidigare kursdeltagare som nu är utgivna på små och stora bokförlag, men det finns också exempel från mina egna noveller och romaner. Övningarna finns i slutet av varje kapitel. Genom att träna på den teori du just tagit till dig gör du den till din egen. Redan i början är det vanligt att oroa sig över att göra fel. Om du är osäker på hur du ska gå till väga, kom ihåg att du aldrig kan begå ett misstag så länge du gör nya försök att skriva. Allt skrivande är övning.

Kunskap och tumregler till skrivandet kan ge inspiration och en stärkt tilltro till den egna förmågan, men ibland kan alla regler också upplevas som inskränkande. Vad händer med den kreativa friheten när det finns så mycket att tänka på? Du kommer dock att upptäcka att du fortfarande har full frihet, precis när du vill. Författare ska gärna vara lite egensinniga. Det är fullt möjligt att lära sig skriva genom att sluka litteratur, vara produktiv och få återkoppling från läsare, men jag vill dela med mig av verktyg som gör jobbet lättare och roligare. Berättande är en uråldrig konst som uppvisar mönster och former, precis som musik, arkitektur och traditionell konst. Teknik kan ge dig snabbare insikter om hur du kan skapa alltifrån njutning till spänning hos din läsare, och underlättar dessutom redigeringsarbetet. Samtidigt har berättelser en obändig kraft och ett eget liv som också är viktiga att ta vara på. Skrivande består ofta av paradoxer, till exempel att du behöver släppa taget för att hamna i flöde, men en skarp detaljblick när du redigerar.

Många av övningarna går att använda till ditt eget skrivprojekt så att du hela tiden tar dig framåt i processen. Det du också behöver, i alla fall så småningom, är ett sammanhang av testläsare och andra författare. Jag föreslår att du passar på att skaffa en snygg skrivbok där du kan anteckna reflektioner, viktiga insikter och snabbövningar. Längre texter brukar de flesta föredra att skriva på datorn, men papper och penna är ett enkelt och effektivt medel för inläring som varken kraschar eller tar tid att starta upp. Papper och penna har dessutom i forskningsstudier visat sig underlätta inläring på ett annat sätt än tangentbord.

Om du kommit längre i ditt skrivprojekt och redan har rutiner eller ett utkast till en roman, kan du läsa de avsnitt som är mest relevanta för ditt manus. Boken fungerar då som ett bollplank, eller som en verktygs-låda där du slår upp det ämne du vill läsa om. Slutet av boken handlar om skrivandet som kall, genre, litterär kvalitet och att skriva för livet.

Checklista för självstudier

1. Gör en plan för dina studier. Fundera igenom vilka tider du ska studera och skriva, så är chansen större att du får en välfungerande rutin. Skriv ned planen i valfri kalender, på papper eller i datorn, och gör regelbundna uppföljningar, till exempel varje vecka eller en gång i månaden. Om planen inte håller är det bara att ta nya tag, precis som när det gäller en träningsrutin.
2. Fundera över dina mål med skrivandet. Du väljer själv ambitions-nivå, till exempel om du skriver för att bearbeta en upplevelse, för att uppleva kreativ glädje, eller för att gå i mål med ett romanprojekt. Genom att sätta mål kan du mot slutet av skrivperioden stämma av vad du uppnått och vad du behöver för att vässa ditt skrivande ytterligare.
3. Skaffa verktyg. Se till att du har en dator med ordbehandlings-program, unna dig ett par skrivböcker som känns inspirerande och pennor som du trivs med. Placera gärna skrivböcker på strategiska ställen såsom i jobbväska. Ibland händer det att författare använder mobilen som verktyg, men se upp så att tekniken inte blir ett distraktionsmoment.
4. Läs! Den allra bästa förberedelsen om du vill skriva är att läsa skön-litteratur. Om du har tidsbrist eller snabbt vill sätta dig in i olika slags litteratur rekommenderar jag novellsamlingar. Läs gärna den litteratur du spontant tycker om, eller nutida romaner ur din nisch, men testa

också verk som vidgar vyerna, samt klassiska mästerverk. Här och var i boken ger jag exempel från utgivna romaner och noveller av mina tidigare elever. Jag hoppas att du även är en bokslukare till vardags. Som bokslukare har du nämligen ett enormt försprång i din ambition att bli författare.

5. Skriv! Anteckna tankar och idéer, för dagbok och gör skrivövningar, eller fortsatt skriva på en novell eller roman medan du läser den här boken. Ett anteckningsblock vid sängen är viktigt, så att du kan skriva ner tankar som råkar dyka upp nattetid. Vissa författare har ett stort antal anteckningsböcker för olika syften, andra har snarare en dagbok eller bullet journal där det finns utrymme för allt. Bygg vanor för att skriva, både för hand och på tangentbord.

6. Inhämta kritik. Förr eller senare behöver du återkoppling för att utvecklas och pröva dina vingar. En del författare trivs bäst med att få feedback genom hela processen, andra vill inte dela med sig av texterna förrän de börjar bli klara. Hitta skrivande vänner som vill dig väl och börja utbyta kritik när du är redo. Kritiken ska vara konstruktiv för att ge förståelse och inspiration. Om du vill jobba ihop med andra rekommenderar jag att ni läser avsnittet i kapitel elva om hur man utbyter kritik. Gör det redan första eller andra gången ni träffas. Att ha ett gemensamt förhållningssätt till kritik är avgörande både för att få växa och behålla ett friskt självförtroende.

DRAMATURGI

Teorier är värdefulla verktyg men bör inte ta över berättelsen. På samma sätt är det inte grepen, spaden eller sekatorn som är trädgården, utan de är verktyg för att trädgården ska frodas och leva.

I början av min författarbana hade jag turen att hamna bredvid teaterpedagogen Kent Hägglund på Drottninggatans bokbord. Vi kom genast i samspråk och från det samtalet och från en bok som han har skrivit, fick jag med mig en insikt som känns alldeles självklar så snart du har experimenterat en stund. Berättelser uppstår inte slumpmässigt utan har alla en enkel gemensam grammatik och form. Reflektera över en händelse ur ditt liv som du tycker är värd att skriva om. Skriv ned den på ett papper. Försök fånga händelsen i en enda mening. Ja, precis, nu med en gång och allra helst innan du läser vidare. Jag inser att det här kan vara problematiskt för alla snabb läsare, men det kommer att vara värt det. Du kan också testa den här övningen tillsammans med en skrivande vän och jämföra era svar. Slå ihop boken och skriv ned händelsen ur ditt liv innan du läser vidare!

Tre små ord med stor effekt

Fundera nu över om det finns något hinder eller motstånd i situationen du skrivit om? En konflikt eller något som inte gick som förväntat? I så fall har du goda instinkter för berättande. Det är nämligen i stort sett omöjligt att skriva en engagerande berättelse utan att något går fel. Några klassiska situationer i berättelser är: tappa bort, möta en antagonist, kämpa mot ett monster (som kan vara ett inre monster eller symboliskt), söka någon eller något som fattas, missförstånd, dubbelspel, förväxling, olyckor, hot, våld och kris. Situationerna kan vara konkreta men också utspela sig i känslor och ofta på flera plan samtidigt.

En dag som går precis som planerat, eller en hjälte som enkelt når sitt mål blir inte särskilt intressanta att berätta om. På motsvarande sätt upplever vi kontraster, konflikter och oväntade inslag i visuell konst som fascinerande. Det finns romaner med dramaturgiska mönster som är minst lika anslående som en utsökt komposition, som triangeln som omsluter motivet i Raphaels *Madonna del cardellino*, eller haloeffekterna på Vädersolstavlan i Storkyrkan i Stockholm. Andra manus är snarare spretiga eller består egentligen av fler än en berättelse. Då är det som om tavlan inte är färdig eller har rivits itu och sammanfogats med en annan målning. Vissa bästsäljare kan kännas alltför övertydliga och liknar utskurna kulisser utan djup.

Dramatiska kurvor behöver inte bestå av mord och granatsplitter, utan kan vara lågmälda som en viskning och utspela sig inte bara i händelser vi kan se, utan också under ytan. Spänningen kan också uppstå i kontrasten mellan ett skeende och hur händelsen upplevs, till exempel en karaktär som reagerar med lugn inför kris, eller någon som upplever rädsla och klaustrofobi i en helt vanlig lägenhet. Inte ens så kallade ”goda nyheter” avviker från principen att något behöver gå fel. Du kan nämligen inte ha någon god nyhet utan att något går fel. En hund som hela tiden är hemma är trevligt, men inte värt att skriva om. Låt i stället hunden springa bort och vara försvunnen i sex

månader innan den mot alla odds hittar hem, så har du en god nyhet. Dramaturgiskt sett motsvarar den goda nyheten ett lyckligt slut. Den goda nyheten för dig som författare är att du antingen har trevliga upplevelser, eller stoff till skrivandet.

Ibland händer det att någon frågar mig varför en dramaturgi behövs över huvud taget. Svaret är att en sådan är oundviklig för en berättelse på samma sätt som att ett skelett är nödvändigt för att en människa ska kunna röra på sig. Det finns författare som använder sig av intuition, de som planerar medvetet, och även de som blandar. Haruki Murakami hör till de författare som följer flödet och upptäcker vad som händer längs resans gång. Stephen King gräver fram sitt stoff, enligt egen utsago som en arkeolog på fossiljakt, och skriver om sina texter gång på gång. Deckarförfattare och författare som skriver på projekt med flertalet planteringar och twister jobbar ofta med en medveten dramaturgi och noggrann planering. Den som skriver en litterär roman har en större frihet än genreförfattaren vad gäller dramaturgi, men även dessa berättelser bygger på traditionella mönster, dock ibland i omkastad ordning eller med någon avvikelse.

Alla berättare, från de gamla grekerna till våra älskade klassiker, nutida deckardrottningar och litterära författare, använder sig av berättandets inneboende grammatik, ett språk du börjar lära dig så fort du hör den första sagan i din barndom. Du har utvecklat instinkter för drama när du ryser av välbehag, men när du vet *varför* det är bra, har du också tillägnat dig kunskap. I vissa fall kan du med hjälp av kunskap gå ännu djupare i ditt skrivande och även utmana reglerna. På motsvarande sätt ägnade sig Georges Braques och Pablo Picasso åt grundliga konststudier innan de utvecklade kubismen. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att fantastiska böcker består av så mycket mer än dramaturgiska principer. Om dramaturgin kan liknas vid berättelsens skelett, så behövs även nervtrådar, blodomlopp, muskler och ett hjärta som slår.

Karaktär, mål och hinder

Tretalet är typiskt för sagor och myter, där vi ofta möter tre ödesgudinnor eller tre syskon, eller tre prövningar. Siffran tre är påfallande vanlig även inom dramaturgin, som ofta kan uttryckas genom trianglar och triader. Den gemensamma nämnaren för alla typer av berättelser kan vi som sagt sammanfatta med tre små ord: Något går fel. Eller i alla fall inte som planerat. En berättelse behöver dessutom ha minst tre ingredienser: en karaktär, ett mål och ett hinder. Redan enligt antikens treaktsstruktur har berättelsen en början, en mitt och ett slut. Vi ska ta en titt på berättandets olika beståndsdelar, och du kommer att få en modell för berättande som bygger på samma berättargrammatik som de gamla mästarnas, i en form som är oändligt flexibel.

Dramaormen

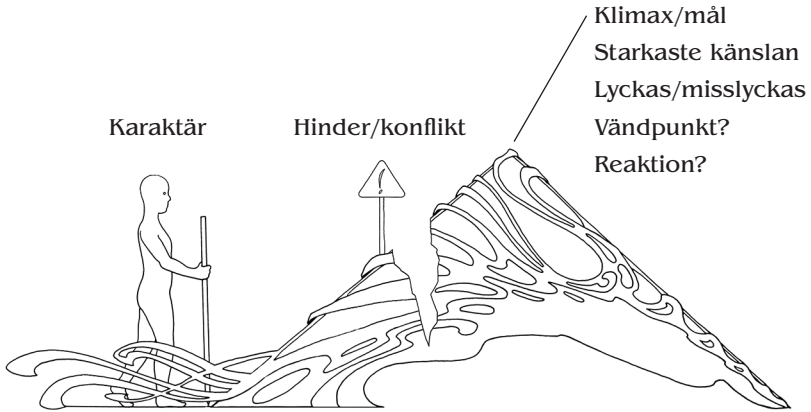
Varje berättelse har en bana och dess slut kan alltid anas i dess början. Den formeln gäller historier som tillfredsställt människor i alla tider, och den kristalliserades i form av en dramaorm när jag fick i uppdrag att hålla en föreläsning om "Röda tråden". I den grekiska mytologin gav Ariadne ett rött nystan till Theseus, som rullade ut tråden när han gick in i labyrinten för att döda Minotaurus. Ariadnes tråd hjälpte honom att hitta vägen ut. Ingen säger "follow the red thread" i den engelskspråkiga delen av världen, där man hellre diskuterar premiss. Däremot kan du följa en *fil conducteur* på franska. Uttrycket röda tråden lär dock ha myntats av Johann Wolfgang von Goethe i hans roman *Valfrändskap*. Begreppet *der rote Faden* hör samman med att marinen tvinnade in röd tråd i tågvirke för att kunna spåra stölder. Sedan 1800-talet har röda tråden också varit ett begrepp för att koppla ihop ledtrådar i polisutredningar.

"Studenterna ska se den röda tråden löpa genom en polisutredning", säger läraren Leif Ericsson i en artikel från 2017 ur tidningen *Norran*. Medan tanken snuddar vid att mannen som utbildar

blivande poliser har samma namn som Leif Eriksson, den sannolikt förste europén att landstiga i Nordamerika, slås jag av hur vi hela tiden skapar berättelser i vår verklighet. Det behöver inte vara så drastiskt som ett brott, där målet är att ta reda på hur det gick till och ställa skyldiga inför rätta, utan kan även ske i vardagen. Vi skapar livsberättelser för att se sammanhang, utbyter så kallat skvaller eller information, och berättar roliga historier. I boken *Steering the Craft* konstaterar Ursula K. Le Guin att berättelser behöver en bana, inte nödvändigtvis ett synopsis, utan en rörelse. Alla delar i texten ska bidra till just den rörelsen och skapa berättelsens form: ”Den rör sig alltid mot sitt slut och dess slut är alltid antytt i dess början ... Och varje språng ska ske längs banan, följa formen och rörelsen av helheten.”

Jag läste ivrigt vidare i förhoppning om att hitta en övning om just den här rörelsen, som sedan länge hade ringlat omkring i mina instinkter, men nu antog en form jag alltid har haft en dragning till. Ormen. Någon sådan övning fanns inte, och därför experimenterade jag vidare tillsammans med mina elever. Dramaormen är en ringlande varelse som visar hur berättandets grammatik ser ut, en orm eller drake som biter sig själv i svansen, men också kan veckla ut sig och slingra framåt. På ryggen har den antingen ett sicksackmönster eller draktaggar som visar de mindre rörelserna i dramat. Den är enkel i grunden men också rörlig och möjlig att variera. Innan vi betraktar dramaormen som helhet och hur den kan hjälpa dig som berättare att hålla ordning på både enkla och komplexa historier, ska vi betrakta drama i dess enklaste form, något som kan uttryckas med en triangel och tre beståndsdelar: karaktär, mål och hinder.

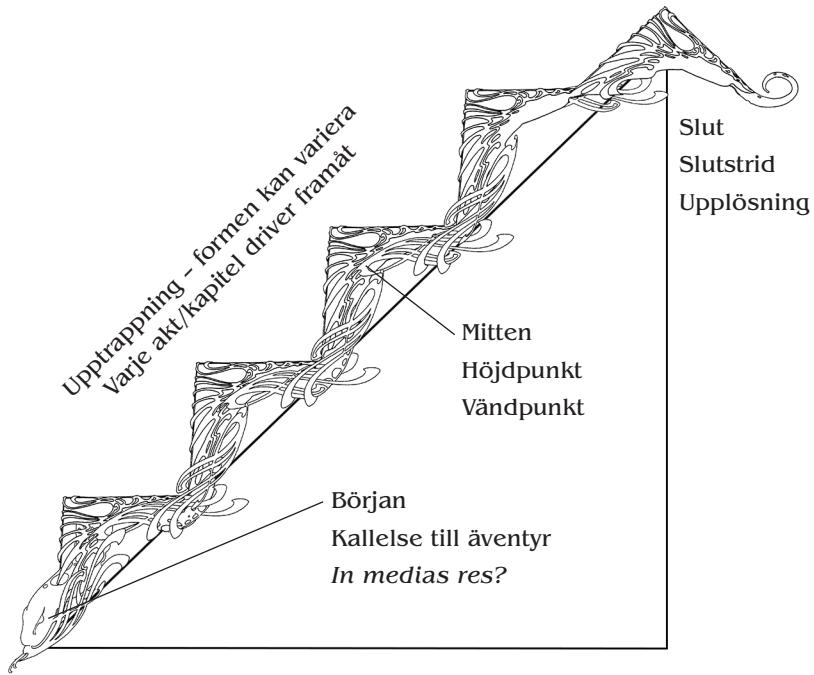
När något går fel i en berättelse undrar vi både hur det gick till och hur det ska gå, samtidigt som vi vill följa hur karaktärerna påverkas, klarar sig och utvecklas. En berättelse kan bestå av en enda triangel, med början, mitten och slut. Då börjar historien oftast en bit upp på kurvan, och slutar strax efter klimax, men innehåller fortfarande början, mitt och slut. Triangeln kan ge en hel berättelse, eller vara en del i en större triangel.

Karaktär, mål och hinder. Hindret kan vara ett yttre hinder, till exempel ett berg, en händelse eller en antagonist, eller ett inre hinder, till exempel brist på mod.

En längre och mer komplex berättelse kan visualiseras med hjälp av en dramaorm bestående av trianglar, som illustrerar spänningens upp och nedgångar, och som omsluts av en större triangel. Vi börjar med att rita berättelsen som helhet, med ormens huvud (som motsvarar början) till vänster och längst ner. Då hamnar klimax överst och till höger, där vi tänker oss ormens svans och berättelsens slut. Bortom sista klimax kan slutet även tona ut med ett lugnare skede. Det finns alltså en större fråga som väcks för historien som helhet, och som får sitt svar mot slutet. Berättelsens stora fråga kan till exempel vara "Vem begick mordet och varför?", "Ska de älskande få varandra?" eller "Hur ska de klara av uppdraget?" Antalet akter kan variera, men början, mitten och slut finns alltid med. Inom helhetens triangel finns ett antal trianglar som motsvarar dramaturgins akter eller scener, med en vågrörelse som liknar sicksackmönstret på en huggorm.

Varje mindre triangel i dramaormen speglar helheten och visar en scen där det finns minst en karaktär, ett mål och ett hinder. Vid triangeltoppen finns en klimax, där känslorna är som starkast, oavsett om de är positiva eller negativa. För läsaren är berättelsen som mest

Dramaormen. Varje triangel motsvarar en akt – detta är en femaktare, men ormen kan ha fler eller färre akter

spännande vid dessa punkter. Det är här huvudpersonen lyckas eller misslyckas med sitt mål, och berättelsen kan också ta en överraskande vändning. Efter en klimax sjunker spänningen och ibland uppstår en vila i en paus. Varje händelse hakar i nästa scen, som i en kedja av orsak och konsekvens, skeenden och reaktioner, mot berättelsens övergripande mål.

På en klimax eller strax därefter kan det också finnas en vändpunkt där beslut måste fattas och som blir avgörande för framtiden. Vissa dramaturgiska scheman innehåller anvisningar för var vändpunkter bör inträffa, men genom berättelsens karaktär och hinder kommer vänd-

punkter att dyka upp helt naturligt. Det kan finnas vändpunkter var som helst i en berättelse, till exempel där huvudpersonen tar beslutet att gå ut i äventyret (där vändpunkten ofta kallas för tändande gnista eller kallelse till äventyret), när dramat trappas upp och bortom mittpunkten där spänningen eskalerar ytterligare. Inför vändpunkter är det viktigt att karaktären får kämpa, oavsett utgång av prövningen. Det finns vändpunkter som innebär ett dilemma och att det är nödvändigt att fatta ett beslut, och de som utformas med en överraskning och alltså blir till en twist. Även slutet brukar innehålla en betydelsefull vändpunkt i form av en uppgörelse eller slutstrid.

Bästsäljarkurvor

En typisk bästsäljarkurva börjar *in medias res*, som betyder mitt i händelsernas förlopp, där det redan börjar bli spännande. Karaktären har ett mål, till exempel att avancera på jobbet, ta fast en seriemördare eller finna kärlek, men på väg mot målet dyker det upp hinder. Hindren ger upphov till spänning och vändpunkter, och brukar trappas upp på väg mot upplösningen, där de viktigaste trådarna i berättelsen reds ut – inte sällan med en och annan överraskning eller twist. Förloppet är detsamma som i en typisk saga, där du får lära känna karaktärer som redan befinner sig inför en utmaning och sedan genomgår flera prövningar innan slutet. Många aspirerande författare oroar sig över att manuset ska bli platt eller förutsägbart om de följer klassiska mönster, men när det gäller genreböcker är läsaren som resenären som köper biljett till en paketresa. De vill inte att tåget står stilla i flera timmar, att det visar sig att huvudattraktionen har stängt för säsongen eller att flyget hem är försenat. Spänningen hänger inte på själva resans struktur, utan möten och upplevelser som överraskar och ger mening.

Att skriva är en paradox: det är både ett hantverk och en passion. I den här boken hittar du verktyg och inspiration för att ta dig från idéstadiet till färdiga romaner och noveller. Du kommer att lära dig bygga skrivrutiner och ta dig över skrivhinder, komponera dramaturgiska mönster, skapa karaktärer med djup och skriva dialoger som ett proffs. Dessutom får du knep och övningar för att fånga detaljer, knäcka gestaltningskoden och vässa ditt manus. Boken handlar också om att lita på den egna processen, skriva med inlevelse och kunna släppa taget för att hamna i flow.

Skriv Skriv Skriv kan användas till självstudier, som en inspirationsbok för författare, eller som ett komplement till en författarkurs. Din handledare blir Jorun Modén, författare och grundare av Författarkurs.se. I boken ingår också konkreta exempel från ett antal av hennes elever som nu är utgivna på bokförlag.

Om författaren

Jorun Modén är uppvuxen i Östersund och bosatt i Nacka. Hon har studerat i Frankrike, Sverige och England och har arbetat som bland annat språkkonsult, frilansjournalist och författare. Några av hennes mest uppmärksammade verk är *Embla*, *Socioterna*, *Samael*, *Vidunder* och *Nära föräldrar*. Hon har läst och skrivit så länge hon kan minnas och anser att det finns en särskild våglängd för skrivande vänner.

BORTBYTING
FÖRLAG

ISBN 978-91-519-3098-5

9 789151 930985